

Jiří Wolker a anděl Kokainax

(k jednomu románovému zpracování vzpomínek
Vítězslava Nezvala na Jiřího Wolkeru)

Současně s Nezvalovým románem *Jak vejce vejci* se v prosinci 1933 na knihkupeckých pultech objevil román Josefa Chetha Novotného *Hvězda na čele Jiřího Wolkeru* vydaný pražským nakladatelstvím Jana Toužimského u příležitosti 10. výročí Wolkerovy smrti.

Novotný v románu zachycuje život Jiřího Wolkeru od jeho dětství až po poslední dny, nejvíce prostoru je věnováno letům 1918–1921, které měly největší vliv na formování Jiřího Wolkeru jako básníka a autora *Hosta do domu*.

Podle názoru Novotného byl Wolker během pražských studií negativně ovlivněn svými literárními současníky a přáteli, v románu tzv. padlými anděly, z pochopitelných důvodů skrytými pod pseudonymy; Novotný jim klade za vinu, že *apoštola lásky, čistého anděla* a jedinečného básníka *Hosta do domu* svedli na scestí a zapříčinili tak jeho andělský pád a „nazeměvstoupení“, tj. úpadek tvorby, jež se projevil v *Těžké v hodině*. Na základě reálií poznáváme v postavách andělů Antonína Matěje Pišu (anděl Autosugest), Konstantina Biebla (anděl Feminal), Zdeňka Kalistu (anděl Melanchol), Karla Teigehe (anděl Nostalg), Svatopluka Kadlece (anděl Quasivillon) a – Vítězslava Nezvala jako anděla Kokainaxe.

Dobový tisk hodnotil román kladně: označil jej za *nejzajímavější knihu z wolkerovské literatury*, která byla k 10. výročí Wolkerova úmrtí vydána¹, a předpovídal, že se *stane okrasou každé knihovny*². Spokojena s románem byla i básníková matka Zdena Wolkerová, která Novotnému v dopise napsala: „*Děkuji Vám za tuto knihu, vždyť je jen zbožněním a láskou k básníku Wolkerovi. Přečtla jsem ji s velkým zájmem a divila se místy velmi podrobné informaci spisovatelově o různých detailech z života svého syna.*“³

Zato ostře kriticky a až pohrdavě se o Novotného román vyjádřili „padlí andělé“ a Wolkerovi přátelé Zdeněk Kalista a Vítězslav Nezval. Kalista v lednu 1934 ve své recenzi *Z literatury wolkerovské*⁴ Novotného román vůbec nešetřil: nazval jej *nevkusnou knihou, věcí zcela špatnou a mizernou* (a to jak z hlediska literárně-estetického, tak i literárněhistorického), román charakterizoval jako *ubohou slátaninu z cizích a jen povrchově přejímaných údajů, kompilativní zcizení svých vzpomínek na Jiřího Wolkeru* (vzpomínková monografie *Kamarád Wolker*, která vyšla v červenci 1933) doplněné *doslechy, posbíranými kdesi mezi literárními klevetníky*; kritiku pak zakončil shrnutím, že *Hvězda na čele Jiřího Wolkeru* „*znamená nejhorší uctění památky Jiřího, jaké si bylo možno představit.*“

Vítězslav Nezval o dva měsíce později hned na úvod článku *Význam Wolkerova odkazu* v obecném výčtu akcí a publikací k 10. výročí Wolkerovy smrti zmínil také „*jakýsi kýčářský román, jenž těžil z popularity básnickovy slávy, aby se vetřel na knihkupecký trh*“⁵; jaký román měl Nezval na mysli, není pochyb.

Důvodem, proč Kalista s Nezvalem proti románům vystoupili (kromě toho, že se v nelichotivě vyobrazených postavách andělů poznali⁶), byl způsob Novotného práce s prameny, v tomto případě

1 Za básníkem Jiří Wolkerem. *Večer*. 1934, r. 21, č. 5 (8. 1.), s. 4.

2 ROŠTÍNSKÝ, V. V. *Hvězda na čele Jiřího Wolkeru*. *Nová politika*. 1934, r. 1, č. 1 (27. 1.), s. 2.

3 DRAŠNAROVÁ, Sylva. *Josef Cheth Novotný – osobnost a dílo*. Praha, 2014, s. 59. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí práce Barbara Köpplová.

4 KALISTA, Zdeněk. *Z literatury wolkerovské*. *Lumír*. 1934, r. 60, č. 3 (22. 1.), s. 177–178.

5 NEZVAL, Vítězslav a Karel TEIGE. *Význam Wolkerova odkazu*. *Doba*. 1934, č. 5, s. 68. Zde citováno podle BLAHYNKA, Milan a Jiří ČUTKA. *Vítězslav Nezval – Jiří Wolker*. Ostrava, Brno: Krajské nakladatelství v Ostravě, Krajské nakladatelství v Brně, 1964, s. 71.

6 I kvůli nelichotivému vyobrazení Wolkerových přátel v postavách andělů se Kalista v uvedené recenzi domníval, že jde ze strany Novotného o „*malou provinciální pomstu*“.

s Kalistovými a Nezvalovými vzpomínkami na Wolkera. Novotný při psaní románu čerpal nejenom z Wolkerovy korespondence a jeho deníků či dobových literárních kritik básnickovy tvorby, ale hojně právě ze vzpomínkové literatury, především ze sborníčku *In memoriam Jiřího Wolkera* (1924), do něhož Nezval s Kalistou přispěli, Kalistovy monografie *Kamarád Wolker* (1933) a Nezvalovy knihy *Wolker* (1925)⁷; z některých pramenů Novotný doslovně citoval (např. dopisy, deníkové záznamy, básně), jiné parafrázoval, jiné zase (a to byl případ Kalistových a Nezvalových vzpomínek) záměrně dezinterpretovat a významově přetvářel. Jak Novotný Nezvalovy vzpomínky na Wolkera literárně „zpracoval“, ukazujeme níže na porovnání příslušných částí obou textů.

<p style="text-align: center;">Josef Cheth Novotný: Hvězda na čele Jiřího Wolkera (1933)⁸</p>	<p style="text-align: center;">Vítězslav Nezval: Wolker (1925)⁹</p>
<p>V té době, v druhé polovině listopadu, seznámil se Jiří na schůzi Uměleckého klubu s dalším andělem, Kokainaxem – pravděpodobně zrovna v den, kdy vyšlo číslo <i>Kmene</i> s básní <i>Rekruti</i> a první povídkou <i>Sestra</i> [...].</p> <p>Příští neděli potkal Jiří u Národního divadla anděla Kokainaxe.</p> <p>„Přijel jsem z Velikonoc a přivezl jsem si <i>Svatý Kopeček!</i>“ praví Jiří. „Je sice napsán pod vlivem <i>Pásma</i>, ale je můj...“</p> <p>Jdou spolu podél nábřeží k Celetné.</p> <p>Cestou Jiří recituje úryvky ze <i>Svatého Kopečku</i> – a zve Kokainaxe:</p> <p>„Pojďte ke mně, přečtu vám to!“</p> <p>Kokainax jde.</p> <p>Sotva pojedl, rozevívá Jiří modrý sešit a čte.</p> <p>Anděl Kokainax naslouchá, jeho očka plují po stropě...</p> <p>Konečně, zadýchán, Jiří dočte...</p> <p>Po chvíli ticha přehodil Kokainax nohu přes nohu:</p>	<p>Pamatuji se, kterak jsme čekali kdysi navečer v listopadu 1920 na Jiřího Wolkera. Přišel o chvíli později na schůzi Uměleckého klubu. Jeho vysoká postava, jež se zdá ještě protáhlejší v tmavém zimmíku se zdviženým límcem! Stěžoval si na mlhavé počasí, v němž prý se nezbavuje krčního kataru. Přinesl s sebou číslo <i>Června</i>, kde měl právě otištěnou báseň <i>Rekruti</i>¹⁰. Působil tichým, poněkud hrdým, sympatickým dojmem. Velice modré oči, v nichž je měkkost a jistota! Zdá se mi, že o schůzi téměř ani nepromluvil a seděl zamyšlen, jakoby sám v sobě.</p> <p>Tak jsem ho poznal, ale spřátelili jsme se měli až na jaře příštího roku. – Krásná neděle. Po poledni u Národního divadla. Potkáme se. Přijíždí z velikonočních prázdnin a veze i <i>Svatý Kopeček</i>. Už jaksí předem se omlouvá z vlivu Apollinairova <i>Pásma</i>, ale to se týká pouze vnější struktury básně. Věděl dobře, v čem je jeho. Po celou cestu podél nábřeží až na Celetnou ulici, kdy bydlil, recituje mi úryvky pln ohně, pln pohnutí, jasnosti a tklivého vzrušení. <i>Svatý Kopeček</i> mu ležel velmi na srdci jako každá věc, jíž se zabýval. Měl plány: vydá <i>Svatý Kopeček</i> ve velkém formátu s fotografií míst, o nichž píše.</p> <p>Doma se sotva naobědval a již se dá do čtení básně, jež je již vzorně opsána v jeho modrém</p>

7 Vítězslav Nezval v knize *Wolker* otiskl tu stejnou vzpomínku, kterou publikoval o rok dříve ve sborníčku *In memoriam Jiřího Wolkera*, pro nové vydání ji však místy upravil a doplnil. Novotný přihlížel k tomuto upravenému a doplněnému znění.

8 NOVOTNÝ, Josef Cheth. *Hvězda na čele Jiřího Wolkera*. Praha: Jan Toužimský, 1933, s. 129, 138–140.

9 NEZVAL, Vítězslav. *Wolker*. Praha: Ústřední studentské knihkupectví a nakladatelství, 1925, s. 39–40.

10 Nezval se zde mýlí: báseň *Rekruti* nevyšla v *Červnu*, ale ve *Kmeni* (18. listopadu 1920) – viz BLAHYNKA, Milan a Jiří ČUTKA. *Vítězslav Nezval – Jiří Wolker*. Ostrava, Brno: Krajské nakladatelství v Ostravě, Krajské nakladatelství v Brně, 1964, s. 239.

„Víte, Wolkře, je to fajn věc. Víte, takováhle věc by vypadala nejlíp, vydat ji ve velkém formátu a s fotografiemi těch míst, co o nich mluvíte – – – On teď Štyrský na příklad začíná dělat takové věci, vypadá to tak jako staré, ale to je schválně – Aby ten Svatý Kopeček vypadal opravdu – jako taková pouťová písnička, víte – a nebo takovej průvodce po Svatém Kopečku...“

Jiří hledí na Kokainaxe s pootevřenými ústy. Průvodce po Svatém Kopečku...? Pane bože!

Anděl Kokainax vstává:

„O tom si ještě promluvíme! A co budete dělat teď odpoledne? Pojd'te do Stromovky, je tam koncert!“

Jiří jde. Dojedou do Stromovky, procházejí se po cestách.

Kokainax žvatlá, a Jiří ho bedlivě pozoruje.

„To jednou měla má milá svátek,“ vypravuje Kokainaxovi, „já si na to vzpomněl teprve cestou k ní a teprve cestou jsem si vzpomněl, že jí nic nenesu. Tak jsem jí honem složil básničku:

*Den jako jesle tichý je
na svátek Panny Marie.
A já nejsem Josef ani Bůh Otec,
a přeče vás, milá, mám rád...“*

Kokainax se směje:

„A to ona měla nějakého Josefa?“

Jiří se musí v duchu smát.

„Svaté Kopečky“ do těchto nížin? Ne. Buďme nízkými a ještě nižšími, pak nás pochopí.

Je večer.

Oba jdou do kavárny Daliborky. Vypravují si o láskách.

A Jiří náhle zalituje všeho.

Všeho, co vytvořil, čím žil, čím se utěšoval...

Vždyť toto jsou lidé! Prasečí očka a průvodce po Svatém Kopečku.

Recituje Kokainaxovi úryvky ze své knihy *Host do domu*.

Kokainax se usmívá. Ostatně, ten člověk má už takový obličej, jako by se pořád usmíval...

sešitě mezi ostatními. Hlas měl měkký, lahodný a jasný. Vyslovoval každé slovo zvolna, dáváje na některé věty a obrazy zvláštní důraz. Dívá se mi do očí ne pátravě, nýbrž sdílně a snivě. Měl vášnivou radost, že se mi báseň líbí. Tiskne mi ruce, přichází do ohně, vysvětluje, upozorní na ten či onen detail a chvílemi se upřímně směje. Zakládá si na tom ryze českém, co ho liší od Apollinaira.

Pak odjždíme spolu do Stromovky. Hudba, a my oba dva hudebníci, podlehlí jsme jí. Wolker mnoho vzpomíná: vzpomíná rád, jak hrával v prostějovském kvartetu. Zná kdejakou dobrou věc. Polohlasně zpívá motivy, úryvky, nejhezčí místa. Má prudkou gestikulaci. Oči jsou ještě modřejší! Procházíme se po cestičkách. Vypravuje s humorem, jak napsal cestou ku své milé básničku, ježto si nevzpomněl dříve na nějaký jiný dárek k jejímu svátku. Vysvětluje s úsměvem. Víš, ona se jmenovala Marie, její milenec Josef a otec jejího dítěte! Proto je v básničce:

*A já nejsem Josef ani Bůh Otec,
a přeče vás, milá, mám rád...*

Je mi dobře s Wolkerem. Vše má čisté a tichoučké obrysy jako věci na venkově, nebo jako Vánoce. Je večer a nechce se nám jít domů. Šli jsme do kavárny Daliborky. Sami a hudba proniká z přední místnosti do kulečnickového sálu. Jiří sedí vzpřímen, v polosněžení a vypravujeme si o svých láskách. Vidím dobře jeho zamilovaný domek na konci města. Má nesmírnost dojatého nadšení. Říká mi všechny svoje básně z příštího *Hosta do domu*. Zticha, zvolna, velmi zbožně. Zas ty zvláštní akcenty, důraz a přeče slova

---

A když vyjdou do noci a malostranská ulice je zalita magickým světlem měsíce, postaví se Jiří na chodníku proti Kokainaxovi a přednáší mu báseň *Host do domu*. Nikdy nebyla a nebude ta báseň přednesena s takovou vroucností, jako tenkrát.

*„Lidé lidem dveře otvírají.
Host do domu –
a ještě někdo...“*

Jiří chopil Kokainaxovu ruku a tiskne ji: „Víte vy, kdo je ten Někdo? Víte to?... To je ten Bůh!“

Anděl Kokainax, zbledlý září měsíční, mžourá očima po Jiřím – a po chvíli praví:

„No, jo – tak bysme mohli teďka tadyhle k Šnellům!“

To Jiří Wolker již vydržeti neuměl.
Několik dní nato zmizel opět z Prahy.
Utekl – –

proniknutá dechem! Vždy nové a nové vzpomínky a plány. A ještě cestou domů, naproti kterémsi malostranské noční kavárně: je to báseň *Host do domu*. Zastavili jsme se. Je třeba nemluvíti a přece je třeba to říci.

*„Lidé lidem dveře otvírají.
Host do domu –
a ještě někdo...“*

Jiří mi tiskne ruku. Oči jsou v sloup! A teď dech, sotva slyšitelný: „Víš, kdo je ten někdo? Víš, to je ten Bůh...“

Jiří Wolker a anděl Kokainax.

Napsal Alsen Hanson.

Vytvořeno pro internetové stránky <http://vitezslavnezval.cz/>.

Datum vydání: 29. 3. 2020

Tento dokument podléhá licenci Creative Commons.
Uveďte autora – Nevyužívejte dílo komerčně – Zachovejte licenci
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/cz/>